

Obraz państw bloku radzieckiego oraz świata kapitalistycznego na łamach „Przeglądu Sportowego” (1948–1953)

Piotr Swacha

Celem artykułu jest odtworzenie wizerunku państw socjalistycznych oraz kapitalistycznych prezentowanego na łamach „Przeglądu Sportowego” w okresie stalinowskim. Początkową cezurę badania¹ określa 15 grudnia 1948 roku, tzn. data utworzenia Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR). Natomiast za końcową przyjęto 5 marca 1953 roku – dzień, w którym oficjalnie podano informację o śmierci Józefa Stalina. Obie daty mają wymiar symboliczny i odnoszą się do okresu, w którym funkcje prasy podlegały przemianom wynikającym z przewartościowań zachodzących na arenie międzynarodowej. W tym czasie, w związku z zaostrzeniem relacji Wschód–Zachód, w gazetach wydawanych w Polsce „postanowiono zmodyfikować oceny, interpretacje oraz proporcję informacji” z państw położonych po obu stronach

żelaznej kurtyny². Równocześnie w wyniku nasilenia zabiegów indoktrynacyjnych zadania propagandowe powierzono również pismom, które formalnie posiadały określoną, niezwiązaną do tej pory z polityką linię tematyczną³. Jednym z przykładów takich gazet był „Przegląd Sportowy”, wydawany od 1921 roku, którego głównym zadaniem przez większą część jego istnienia było przekazywanie informacji sportowych⁴.

„Przegląd Sportowy” został reaktywowany po wojnie w 1945 roku. W artykule redakcyjnym zaznaczono, że wydawcy „nie będą wygłaszać żadnych programowych mów ani ustalać tez”⁵. Po przejściu i konsolidacji władzy w Polsce przez komunistów pismo uległo jednak daleko idącemu upolitycznieniu. Było to związane z nadaniem specyficznej roli ruchowi sportowemu w Polsce Ludowej. Pierwsze

¹ Wykorzystano założenia analizy zawartości prasy. Próba nie została wyodrębniona – badaniu podlegały wszystkie numery pisma, które ukazały się w tym okresie. Za jednostkę analizy przyjęto pojedynczy artykuł. Ustalono elementy zawartości treści, które stanowiły wskaźniki poszczególnych cech badanych przekazów. Na tej podstawie kwalifikowano teksty do odpowiednich kategorii tematycznych i w ich ramach dokonywano analizy jakościowej. W sumie wyróżniono dwieście siedemdziesiąt pięć artykułów, które przedstawiały określony stosunek „Przeglądu Sportowego” do polityki oraz modelu organizacji sportu w państwach socjalistycznych i kapitalistycznych. Teksty kwalifikowano do kategorii odpowiadających konkretnym państwom. Następnie wyodrębniono cechy wspólne przekazów dotyczących poszczególnych państw; W. Pisarek, *Analiza zawartości prasy*, Kraków 1983, s. 96–110.

² R. Habielski, *Polityczna historia mediów w Polsce w XX wieku*, Warszawa 2009, s. 203.

³ Tamże, s. 204.

⁴ *Nasz rekord – 15 lat*, „Przegląd Sportowy” [dalej „PS”] 1936, nr 46, s. 1.

⁵ *Przystępujemy do reaktywowania piśmiennictwa sportowego*, „PS” 1945, nr 1, s. 1.

zmiany systemu sportu dokonały się w połowie 1948 roku. Polegały one na stopniowym upodabnianiu polskich rozwiązań do radzieckiego wzorca⁶. Przeobrażenia organizacyjne sprawiły, że już w 1949 roku kultura fizyczna w Polsce znalazła się pod pełnym nadzorem partii komunistycznej⁷. Ta podległość była wykorzystywana w celach propagandowych w dwojaki sposób. Po pierwsze, wydarzenia sportowe cieszyły się w pierwszych latach powojennych w Polsce dużym zainteresowaniem społeczeństwa, przez co towarzyszące im przekazy propagandowe mogły trafiać do liczego grona odbiorców⁸. Po drugie, aktywność fizyczna obywateli wtłoczona w odpowiednie ramy ideologiczne miała stanowić jeden z elementów kształtujących nowego człowieka socjalistycznego ustroju⁹.

Nadanie takiej roli kulturze fizycznej wpływało także na sposób prezentowania wydarzeń sportowych w mediach. Już w pierwszej uchwale Biura Politycznego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (PZPR), która odnosiła się do kultury fizycznej, dziennikarstwu sportowemu nadano role wychowawcze i propagandowe¹⁰. Dotyczyło to również sposobu przedstawiania dokonań sportowych poszczególnych państw. W tym aspekcie „zalecano wykazywanie

wyższości sportu socjalistycznego nad kapitalistycznym”¹¹. W związku z tym dziennikarze „Przeglądu...”, relacjonując między innymi wydarzenia sportowe o charakterze międzynarodowym, byli zobligowani do kreowania określonego obrazu uczestniczących w nich państw. Biorąc pod uwagę proces izolowania obywateli komunistycznego państwa od społeczeństw krajów zachodnich, tego typu relacje mogły być jednym z istotniejszych komponentów kształtowania wyobrażeń Polaków o świecie kapitalistycznym. Siłę tych przekazów wzmacniał fakt podporządkowania prasy polityce PZPR¹² oraz istnienie systemu cenzury prewencyjnej ograniczającej możliwość rozpowszechniania wiadomości niezgodnych z oficjalnym kanonem¹³. Określony sposób postrzegania świata zewnętrznego był jednym z elementów światopoglądu nowego człowieka lansowanego przez propagandę komunistyczną. Kształtowanie odpowiednich postaw względem poszczególnych państw było „zarówno skutkiem projektowanej ideologicznie mentalności, jak i eksplozji przemian zachodzących na polu stosunków międzynarodowych, ale była to także próba ułożenia całościowej, koherentnej wizji świata”¹⁴. Sposób prezentowania w „Przeglądzie Sportowym”

⁶ M. Ordyłowski, Z. Schwarzem, L. Szymański, *50 lat wrocławskiego sportu 1945–1995*, Wrocław 2007, s. 25.

⁷ Tamże, s. 26.

⁸ M. Ordyłowski, L. Szymański, *Sport w polityce – polityka w sporcie*, „Człowiek i Ruch”, 2000, nr 2, s. 16.

⁹ Archiwum Akt Nowych (AAN), Główny Urząd Kultury Fizycznej, sygn. 57, *Zjazd dziennikarzy. Rola Kultury Fizycznej w Polsce Ludowej*, k. 127–128.

¹⁰ Tamże, k. 125.

¹¹ M. Ordyłowski, Z. Schwarzem, L. Szymański, *50 lat...*, s. 26.; To założenie nie odnosiło się jedynie do sfery propagandy. Na początku lat 50. doprowadziło ono do ograniczenia udziału sportowców z Polski w imprezach międzynarodowych. Jednym z przykładów takich działań była notatka Głównego Urzędu Kultury Fizycznej „W sprawie kontaktów międzynarodowych w dziedzinie kultury fizycznej i sportu na rok 1953”, w której zalecano, aby „spotkania z reprezentacjami państw kapitalistycznych przeprowadzać tylko w tych dziedzinach sportu, w których mamy uzasadnione przekonanie, że odniesiemy zwycięstwo”; AAN, KC PZPR Wydział Propagandy i Agitacji, sygn. 237/VIII-83, k. 26.

¹² Na temat podporządkowania prasy w tym okresie zob. więcej: A. Kozieł, *Polityka prasowa w latach 1944–1956* [w:] *Aparat represji wobec inteligencji w latach 1945–1956*, red. D. Rafalska i R. Habielski, Warszawa 2010, s. 123–135.

¹³ Zob. np. *Główny Urząd Kontroli Prasy 1945–1949*, oprac. D. Nałęcz, Warszawa 1994.

¹⁴ M. Mazur, *O człowieku tendencyjnym... Obraz nowego człowieka w propagandzie komunistycznej w okresie Polski Ludowej i PRL 1944–1956*, Lublin 2009, s. 370.

poszczególnych państw i modelu sportu, który w nich obowiązywał, był wynikiem wprowadzenia tych założeń w życie. W celu odtworzenia wizerunku państw socjalistycznych oraz kapitalistycznych poddano analizie wszystkie numery gazety, które ukazały się w okresie wyróżnionym przez cezury czasowe badania, rezygnując z doboru próby. Za jednostkę analizy przyjęto pojedynczy artykuł.

Wizerunek państw bloku radzieckiego

Państwem demokracji ludowej zdecydowanie najczęściej przywoływanym w „Przeglądzie Sportowym” był Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich (ZSRR). Artykuły związane z kreowaniem wizerunku ZSRR można podzielić na dwie podstawowe kategorie. Pierwszą stanowią teksty, które były przekazami o charakterze przede wszystkim politycznym. Na ten typ składały się artykuły odnoszące się do przywódców rewolucji, ideologii, rocznic państwowych oraz komentujące bieżącą politykę tego państwa.

W zakresie kształtowania w gazecie medialnego obrazu przywódców radzieckich zdecydowanie najczęściej zamieszczano artykuły dotyczące ówczesnego dyktatora ZSRR Józefa Stalina. Jedną z pierwszych kampanii propagandowych, prowadzonych w polskiej prasie a odnoszących się do postaci Stalina, były obchody jego siedemdziesiątych urodzin, które stały się okazją

„do przećwiczenia umiejętności mediów oraz dopracowania języka, jakim sławiono wodza”¹⁵. W „Przeglądzie...” podobnie jak w innych tytułach już na kilka dni przed dniem urodzin były zamieszczane teksty przybliżające historię życia ówczesnego przywódcy Związku Radzieckiego. W trzech kolejnych numerach, począwszy od 12 grudnia 1949 roku, przedstawiano skrócony życiorys Stalina oparty na oficjalnej biografii wydanej w ZSRR. Według niego Stalin był nieomylnym „nauczycielem ludzkości”, wiernym towarzyszem Włodzimierza Lenina i kontynuatorem myśli Marksa i Engelsa, genialnym strategiem wojennym, współcześnie walczącym o zachowanie pokoju między narodami¹⁶. Równocześnie w tym okresie zaczęto publikować artykuły mające świadczyć o uznaniu, jakim cieszy się Józef Stalin w polskim środowisku sportowym, co nawiązywało do głównej linii tematycznej pisma. Dlatego powtarzającym się zabiegiem było przedstawianie zobowiązań, których podejmowali się zawodnicy. Miały one zarówno charakter zapowiedzi pobicia nowych rekordów sportowych, jak i np. przestudiowania życiorysu przywódcy Kraju Rad¹⁷. Te działania były podejmowane na podstawie „Instrukcji w sprawie obchodu 70-lecia urodzin tow. Józefa Stalina” wydanej przez KC PZPR¹⁸. Zamieszczano także informacje o podarunkach ze strony polskich związków sportowych oraz życzeniach od zawodników dla Generalissimusa Stalina¹⁹. Głównym wydarzeniem o charakterze

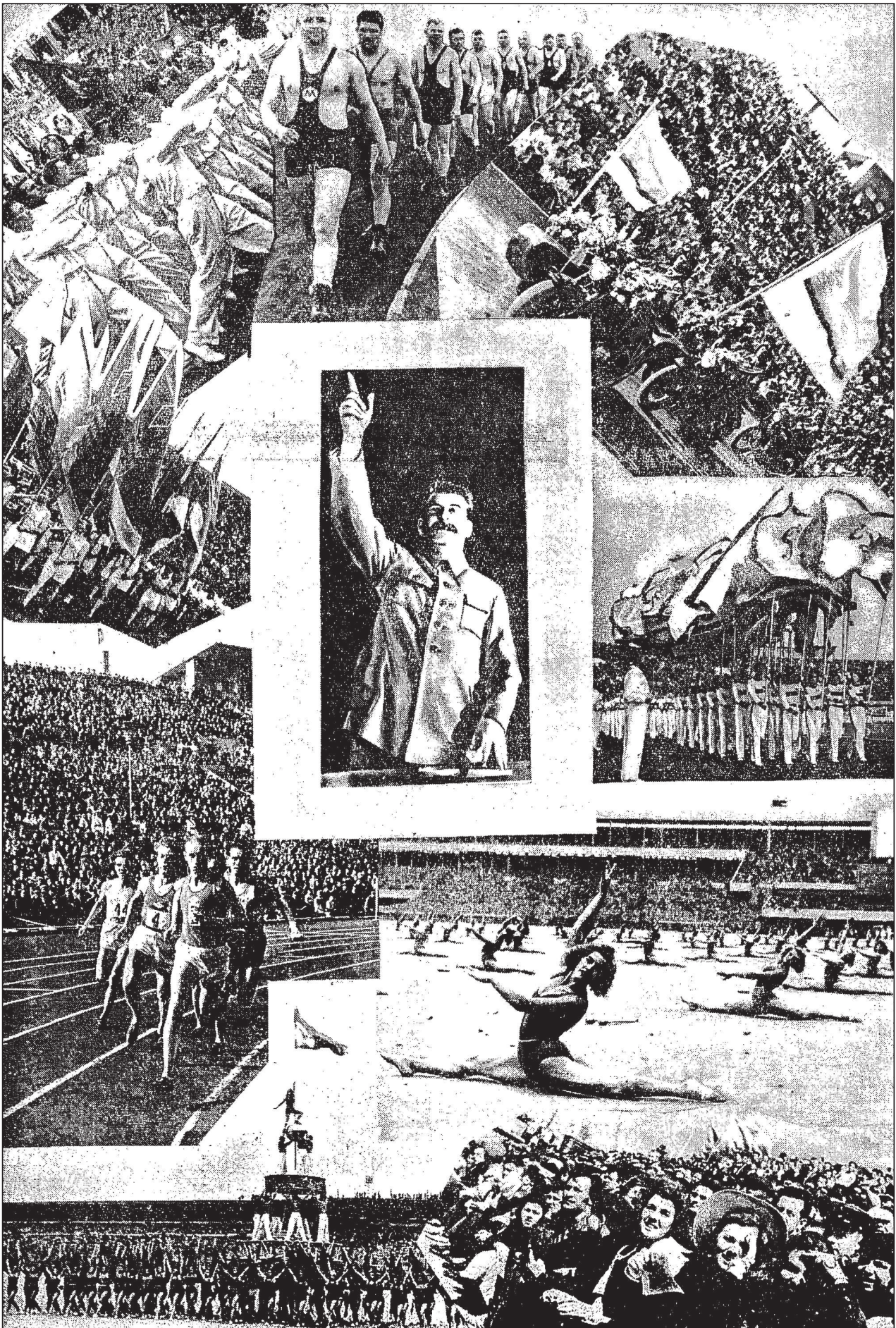
¹⁵ R. Habielski, *Polityczna historia...*, s. 208.

¹⁶ *Józef Stalin. Skróty życiorysu*, „PS” 1949, nr 99, s. 3; *Józef Stalin. Skróty życiorysu*, „PS” 1949, nr 100, s. 3; *Józef Stalin. Skróty życiorysu*, „PS” 1949, nr 101, s. 3.

¹⁷ *Sportowcy polscy przyjmują zobowiązania dla uczczenia rocznicy urodzin Józefa Stalina*, „PS” 1949, nr 95, s. 1; *Nowe rekordy zapowiada Smoczyk dla uczczenia urodzin J. Stalina*, „PS” 1949, nr 99, s. 1; *Rosną zobowiązania polskich sportowców dla uczczenia 70 rocznicy urodzin J. Stalina*, „PS” 1949, nr 100, s. 3.

¹⁸ Zobowiązania sportowe zostały wyróżnione w instrukcji obok „spraw produkcyjnych, szkoleniowych, oświatowych”; AAN, KC PZPR Wydział Propagandy i Agitacji, sygn. 237/VIII/190, *Instrukcja w sprawie obchodu 70-lecia urodzin tow. Józefa Stalina*, k. 3.

¹⁹ *Podarki PZLA i PZM dla Generalissimusa Stalina*, „PS” 1949, nr 100, s. 1; *Warszawscy piłkarze do Generalissimusa J. Stalina*, „PS” 1949, nr 100, s. 3; Listy od organizacji i zrzeszeń sportowych z życzeniami urodzinowymi występują w zbiorach Wydziału Propagandy i Agitacji KC PZPR wraz z listami od zakładów produkcyjnych oraz osób prywatnych; AAN, KC PZPR Wydział Propagandy i Agitacji, sygn. 237/VIII/190, k. 5–124.

Stalin najlepszym przyjacielem sportowców radzieckich, „PS” 1949, nr 101

sportowo-propagandowym, które relacjonował „Przegląd...” była jednak ogólnopolska sztafeta zorganizowana przez Związek Młodzieży Polskiej (ZMP). Miała ona na celu przeniesienie pozdrowień i meldunków dotyczących zobowiązań „młodzieży i starszych” z akademii ku czci Stalina odbywających się w poszczególnych powiatach²⁰. Zwieńczeniem sztafety był centralny wiec, który odbył się na Politechnice Warszawskiej. Przedstawiono tam między innymi statystyki świadczące o udziale w całym wydarzeniu ponad dwóch milionów młodych Polaków, co zostało skomentowane w piśmie jako wyraz wielkiego oddania Ludowej Ojczyźnie²¹.

Punktem kulminacyjnym kampanii z okazji rocznicy urodzin Stalina był 101 numer z 19 grudnia 1949 roku. Cała tytułowa strona pisma zawierała teksty związane z postacią przywódcy ZSRR. Zamieszczono na niej między innymi hasło: „Niech żyje Józef Stalin. Nauczyciel i wychowawca młodzieży” oraz zdjęcie Stalina w wojskowym mundurze. Artykuły poświęcone postaci dyktatora Związku Radzieckiego wypełniały także całą trzecią i czwartą stronę. Zaś na ostatniej, ósmej, zamieszczono zdjęcie Stalina otoczone fotografiami z różnych wydarzeń sportowych, które były uzupełnione materiałem mówiącym, że

przywódca ZSRR „jest najlepszym przyjacielem sportowców radzieckich”²². Teksty te miały przede wszystkim wskazywać na szczególną opiekę roz-taczaną przez Generalissimusa nad młodzieżą oraz sportowcami²³. Rocznicę urodzin przywódcy ZSRR odnotowywano również w „Przeglądzie Sportowym” w kolejnych latach²⁴.

Okazją do kreowania w „Przeglądzie...” propagandy politycznej były także obchody rocznic rewolucji październikowej. W badanym okresie w numerze ukazującym się w dniu poprzedzającym bezpośrednio 7 listopada rewolucja była zawsze głównym tematem wydania. Artykuły dotyczące obchodów i znaczenia tego wydarzenia zdecydowanie dominowały na pierwszych stronach gazety, a treści polityczne przeważały nad sportowymi. Powtarzającym się schematem było wskazywanie w nich na historyczny wymiar rewolucji październikowej, gloryfikacja Związku Radzieckiego jako państwa sprawiedliwości społecznej i obrońcy światowego pokoju, idealizowanie postaci Lenina i Stalina. Podkreślano także słuszność wejścia Polski na drogę wiodącą do komunizmu oraz krytykowano bieżące działania państw imperialistycznych²⁵. Ponadto prokurowano teksty, w których poparcie dla zmian jakie zaprowadziła rewolucja wyrażali

²⁰ Ogólnopolska sztafeta ZMP dla uczczenia 70 urodzin J. Stalina, „PS” 1949, nr 98, s. 1.

²¹ Sztafeta Gwiazdzista ZMP dla uczczenia 70-lecia urodzin J. Stalina, „PS” 1949, nr 101, s. 1.

²² „PS” 1949, nr 101, s. 1, 3, 4, 8.

²³ J. Morawski, *Człowiek drogi nam i bliski*, „PS” 1949, nr 101, s. 1; tamże, *List młodzieży polskiej do Józefa Stalina*.

²⁴ *21 XII Niech żyje Stalin – chorąży walczącej o pokój ludzkości*, „PS” 1950, nr 100, s. 1; *W 72-rocznicę urodzin Józefa Stalina*, „PS” 1951, nr 107, s. 1; *W 73-rocznicę urodzin Józefa Stalina*, „PS” 1952, nr 105, s. 1; Artykuły, w których składano hołd J. Stalinowi publikowano także w rocznicę jego urodzin w innych pismach sportowych; M. Ordyłowski, L. Szymański, *Sport w polityce...*, s. 17; W „Przeglądzie Sportowym” regularnie zamieszczano również artykuły przedstawiające sylwetkę Włodzimierza Lenina. Pojawiały się one zawsze w drugiej połowie stycznia, w związku z rocznicą śmierci przywódcy rewolucji październikowej. Przybierały podobną formę jak okolicznościowe teksty dotyczące Stalina; *26 lat minęło od śmierci W.I. Lenina*, „PS” 1950, nr 6, s. 1; tamże, *Lenin jeździł na łyżwach, doskonale pływał, gimnastykował się i uprawiał turystykę*; *21 stycznia – 27 rocznica śmierci Włodzimierza I. Lenina*, „PS” 1951, nr 6, s. 1; *Uczestnicy mistrzostw w hołdzie Wielkiemu Leninowi*, „PS” 1951, nr 16, s. 1; *Narciarze 5 narodów u stóp pomnika Włodzimierza Ilicza Lenina*, „PS” 1952, nr 6, s. 1; *Sportowcy polscy złożyli hołd Wielkiemu Włodzimierzowi Leninowi podczas uroczystości w Poroninie*, „PS” 1953, nr 7, s. 1.

²⁵ *W 32 rocznicę Wielkiej Rewolucji Październikowej*, „PS” 1949, nr 89, s. 1; *Niech żyje Wielka Socjalistyczna*

Lenin jeździł na łyżwach, doskonale pływał, gimnastykował się i uprawiał turystykę

WSKAZANIA Lenina, jego idee są również widoczne w życiu sportowym obywateli pierwszego państwa socjalistycznego — pisze w „Radzieckim Sporcie” B. Śliwiński. A oto fragmenty tego artykułu:

„Lenin lubił sport. Zajmował się nim w młodości i wieku dojrzałym. Uprawiał gimnastykę, doskonale pływał, lubił jeździć na łyżwach, polował, uprawiał turystykę. Lenin lubił sport bo znał jego wartość.

Jaką wagę przywiązywał Lenin do kultury fizycznej, widać wyraźnie z jego listów do rodziny, pisanych z carskiego więzienia i z wygnania. Lenin podkreślał, że ćwiczenia fizyczne wpływają dosko-

nale na jego samopoczucie i podniesienie zdolności do pracy. Zalecał też gorąco swej rodzinie uprawianie sportu, będącego środkiem podtrzymania zdrowia.

że kultura fizyczna jest jednym z najważniejszych elementów komunistycznego wychowania młodego pokolenia radzieckich ludzi, ich przygotowania do obrony so-

„należy przyszłość, oni będą tworzyć nowe prawa ludzkości.

„APOLITYCZNOŚĆ” SPORTU

Te wskazania Lenina stały się podstawowym założeniem w pracy nad fizycznym wychowaniem, będącym — jak już to wskazywał Marks — nieodłączną częścią wychowania komunistycznego. Zadały one kłam twierdzeniom burżuazyjnych działaczy sportowych, którzy pragnęli udowodnić, że wychowanie fizyczne i sport należy oddzielić od ogólnego wychowania. Lenin przeczuł bowiem, że pod pokrywką tej „apolityczności” sportu, kryje się metoda odciągania uwagi młodzieży od tak ważnych spraw jak walka klasowa.

W myśl wskazań Lenina budowano już w pierwszym okresie istnienia Związku Radzieckiego szeroką sieć boisk, klubów, szkół sportowych itd. Był to początek pracy nad umasowaniem kultury fizycznej w ZSRR.

DROGA SUKCESÓW

Wspaniałe osiągnięcia radzieckich sportowców, o których tyle się dziś mówi w całym świecie, to skutek genialnej pracy Lenina nad usportowieniem narodów Kraju Rad.

Sportowcy radzieccy wierni są jego wskazaniom co doprowadzi ich do nowych wspanialszych jeszcze niż obecnie sukcesów.

Lenin i Stalin

Obraz Wasiljewa

Po wielkim zwycięstwie Rewolucji Październikowej, Lenin radił wszystkim swym najbliższym współpracownikom, by zajmowali się sportem, najlepszym sposobem wypoczynku. Szczególnie ważnym był sport, według Lenina, w wychowaniu młodzieży.

cialistycznej Ojczyzny, ich przygotowania do pracy.

„W naszym kraju robotników, potrzebne są milionowe kadry mocnych zdrowych ludzi, ludzi o silnej woli, odwadze, energii, wytrwałości. Do takich ludzi

Lenin przywiązywał wielką wagę do kultury fizycznej, „PS” 1950, nr 6

sportowcy. Dotyczyło to zarówno zawodników z Polski, jak i ze Związku Radzieckiego²⁶.

Osobną grupę tekstów kształtujących wizerunek ZSRR tworzyły artykuły przeznaczone do prezentacji bieżącej sytuacji politycznej tego państwa. W badanym okresie wypowiedzi prasowe z tego obszaru występowały rzadziej niż te, które dotyczyły ówczesnej sytuacji

politycznej Polski. W przypadku Związku Radzieckiego pisano przed wszystkim o jego działaniach na arenie międzynarodowej. Ich głównym motywem było przedstawianie ZSRR jako państwa stojącego na straży światowego pokoju. Na ogół tego typu przekazy formułowano w artykułach, których tło stanowiły zagadnienia sportowe²⁷. Zamieszczano jednak również

Rewolucji Październikowa, „PS” 1950, nr 88, s. 1; Niech żyje Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego. Partia Lenina–Stalina, „PS” 1952, nr 92, s. 1.

²⁶ Na przykład – Sportowcy Krakowa i Gdańska ku czci Wielkiej Rewolucji, „PS” 1949, nr 89, s. 1; Sport radziecki pod znakiem rocznicy Wielkiej Rewolucji, „PS” 1949, nr 91, s. 3.

²⁷ Na przykład – Odznaka stalinowskiej epoki. Gotów do Pracy i Obrony, „PS” 1949, nr 101, s. 3; Nasza sprawa jest słuszna, „PS” 1950, nr 55, s. 1.

takie, które w całości były poświęcone polityce, np. przedruk wywiadu udzielonego przez Józefa Stalina dziennikarzowi moskiewskiej gazety „Prawda”²⁸. Wymowę przekazu wzmocniono, prezentując poparcie słów Stalina przez polskich sportowców²⁹.

Elementem, który składał się na wizerunek Związku Radzieckiego jako państwa walczącego o pokój stanowiły teksty poświęcone Armii Radzieckiej. Okazją do zamieszczania tego typu artykułów były rocznice związane z II wojną światową. Najczęściej przedstawiano w nich rolę armii Związku Radzieckiego w pokonaniu III Rzeszy i oswobodzeniu ziem polskich spod okupacji niemieckiej. W badanym okresie treści, które można zakwalifikować do tej kategorii zamieszczano na początku roku, w związku z wejściem Armii Czerwonej do Warszawy 17 stycznia 1945 roku³⁰. Jednak to artykuły z lat 50. znacznie wyraźniej były nasycone przesłaniem politycznym, które wskazywało nie tylko na rolę Armii Czerwonej w II wojnie światowej, ale również wpisywały się w próby legitymizacji nowej władzy i systemu politycznego. W tym kontekście wspomniano o udziale w walkach u boku sowietów Armii Ludowej i działaczy

Polskiej Partii Robotniczej (PPR), a także dokonywano kolejnego rozrachunku z konkurentami politycznymi, przypisując im współpracę z hitlerowcami³¹. Silnie ideologiczną wymowę miały jednak przede wszystkim te teksty, które stanowiły przedruki z innych tytułów³². Artykuły redakcyjne dotyczące wojsk radzieckich również wskazywały na armię ZSRR jako gwaranta pokoju i sprawiedliwości społecznej, ale na ogół były mniej eksponowane i krótsze³³.

Specyficzne dla „Przełądu Sportowego” były jednak teksty, w których przekaz tworzący określony wizerunek nawiązywał do tematyki sportu. Silnie eksponowano sylwetki sportowców, którzy za udział w wojnie zostali nagrodzeni wysokimi odznaczeniami państwowymi. Tego typu historie były przedstawiane najczęściej w formie niepowiązanych ze sobą opowiadań. W ten sposób między innymi dwukrotnie prezentowano sportowców, którzy brali udział w bitwie pod Stalingradem³⁴ oraz zawodników, o których pisano jako o uczestnikach „walki o wolność”³⁵. Wspólną cechą tych artykułów było podkreślenie wpływu systemu wychowania fizycznego ZSRR na przygotowanie żołnierzy do służby. Akcentowano, że jest to nie tylko

²⁸ Odpowiedzi Józefa Stalina na pytania korespondenta „Prawdy” w sprawie broni atomowej, „PS” 1951, nr 87, s. 1.

²⁹ Tamże, *Sportowcy polscy mówią o wywiadzie ze Stalinem; Słowa Stalina są dla nas natchnieniem do dalszej pokojowej pracy*, „PS” 1951, nr 88, s. 1.

³⁰ Pierwszy tego typu tekst zamieszczono w styczniu 1949 roku. W większej części stanowił jednak odniesienie do zniszczeń, jakich doświadczyła stolica Polski na skutek działań wojennych oraz przedstawiał jej odbudowę – również w kontekście tworzenia nowej infrastruktury sportowej; *Czwarta rocznica*, „PS” 1949, nr 5, s. 1.

³¹ *Nie zapomnimy nigdy: wspólna walka o wolność, wspólna walka o pokój*, „PS” 1953, nr 3, s. 1; *Ofensywa wolności*, „PS” 1952, nr 5, s. 1.

³² Na przykład artykuł gen. W. Cwietajewa, który wcześniej był zamieszczony w „Trybunie Robotniczej”; *Armia, która zgasiła płomień wojny*, „PS” 1950, nr 16, s. 1 i 3.

³³ Na przykład jednoakapitowy, zamieszczony na drugiej stronie pisma artykuł *W 34 rocznicę powstania Armii Radzieckiej*, „PS” 1952, nr 16, s. 2.

³⁴ *Sportowcy w Armii Radzieckiej*, „PS” 1950, nr 16, s. 3; *W ósmą rocznicę Stalingradu. Składamy hołd radzieckim bohaterom*, „PS” 1951, nr 10, s. 1.

³⁵ W. Orłow, *Partyzant*, „PS” 1953, nr 16, s. 2.

³⁶ *Sportowcy Armii Radzieckiej*, „PS”, nr 16, 1950, s. 3; Rola wychowania fizycznego w przygotowaniu młodzieży do służby wojskowej była również propagowana w Polsce. Tej tematyce była poświęcona jedna z pierwszych narad organizacyjnych dotyczących sportu, którą przeprowadzono w Wydziale Propagandy KC PPR; AAN, KC PPR Wydział Propagandy, sygn. 295/10-2 (MF CA 2152/1), *Sprawozdanie z narady sportowej*, k. 29–32.

element ich bojowego wyszkolenia, ale również gotowości do pracy na rzecz państwa³⁶.

Drugą obszerną kategorię artykułów publikowanych w „Przeglądzie...”, które miały kształtować odpowiedni obraz Związku Radzieckiego, stanowiły teksty poświęcone sposobowi organizacji sportu w tym państwie. Z publikacji zamieszczanych na ten temat wynikało, że tej dziedzinie życia społecznego nadano w ZSRR konkretną rolę polityczną. Miał to być całkowicie nowy model wychowania fizycznego, ściśle powiązany z kształtowaniem postaw ideologicznych pożądanych dla władz. Z tego też względu sport w ZSRR był całkowicie podporządkowany państwu, co podawano jako rozwiązanie nowatorskie i godne naśladowania. Zaznaczano, że „nie ma na świecie kraju, który poświęcał tak głęboką troskę wychowaniu fizycznemu i sportowi, jak ojczyzna zwycięskiego socjalizmu Związek Radziecki”³⁷. Ta opieka miała skutkować dopuszczeniem do możliwości uprawiania sportu przez wszystkich obywateli, a nie tylko przez tych, którzy mieli na to odpowiednie środki. W związku z tym – jak głoszono – kultura fizyczna w tym państwie przestała być elitarna, a stała się masowa³⁸. O rozwoju sportu pod opieką partii i państwa miały świadczyć przytaczana wielkość funduszy oraz liczba nowych obiektów sportowych. Jak przekonywano – na ten cel przeznaczano z budżetu centralnego miliony rubli, a dodatkowe środki przekazywały związki zawodowe i kołchozy³⁹. Skutkowało to – według relacji „Przeglądu...” – ogromnym rozwojem infrastruktury i wzrostem liczby

zawodników. Jak podawano w jednym z numerów z lipca 1951 roku – w ZSRR istniało 20 tys. stadionów „nie tylko w dużych miastach, ale również w ośrodkach robotniczych, kołchozach i ośrodkach maszynowych”, a liczba sportowców tylko w ostatnim roku miała zwiększyć się o ponad 3 miliony⁴⁰. Dodatkowo o sile wsparcia państwa świadczyła eksponowana przez prasę dbałość o rozwój kadry sportowej⁴¹.

U podstaw masowości rozwoju kultury fizycznej leżały założenia ideologiczne. Sport radziecki miał być – jak pisano – „czynnikiem komunistycznego wychowania człowieka”, które miało objąć wszystkich obywateli⁴². Za najistotniejsze zadanie zrzeszeń sportowych obok kształcenia szerokich mas sportowców podawano w związku z tym „pracę polityczno-ideologiczną”⁴³. Sportowcy uformowani na wzór sowiecki musieli nie tylko osiągać odpowiednie wyniki, ale również „dążyć do zrozumienia i wypełnienia zadań, stawianych przez Józefa Stalina”⁴⁴. Jak argumentowano na łamach „Przeglądu...” – „zawodnicy radzieccy noszą w sobie płomień wielkiej zwycięskiej idei”, a „uświadomienie społeczno-polityczne (...) jest główną przyczyną sukcesów ZSRR na polu kultury fizycznej”⁴⁵. Sportowcy byli również aktywnymi uczestnikami rozmaitych parad organizowanych dla uczczenia świąt państwowych. Jako zrzeszeni, więc podlegający ścisłej kontroli i łatwej masowej mobilizacji, stawali się żywym argumentem na rzecz poparcia tezy o pozytywnych zmianach, które w życiu społecznym zaprowadził nowy system⁴⁶. I z tego właśnie powodu

³⁷ *Taką drogą kroczy sport radziecki. Przykład, z którego powinniśmy korzystać*, „PS” 1949, nr 101, s. 4.

³⁸ *Sportowcy polscy o sporcie ZSRR*, „PS” 1949, nr 89, s. 1.

³⁹ *ZSRR przodującym krajem świata w rozwoju i osiągnięciach masowej kultury fizycznej*, „PS” 1949, nr 82, s. 6.

⁴⁰ *Na 20 tys. stadionów ZSRR*, „PS” 1951, nr 59, s. 4.

⁴¹ Z. Dall, *Niech żyje sport Związku Radzieckiego. Źródło radości, życia piękna i siły*, „PS” 1950, nr 56, s. 3.

⁴² *Taką drogą kroczy...*, s. 4.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ *Sportowcy polscy o sporcie ZSRR*, „PS” 1949, nr 89, s. 1.

⁴⁶ Z. Dall, *Niech żyje...*, s. 3.

sportowcy byli angażowani w każdą akcję społeczno-polityczną w „charakterze agitatorów i propagatorów”⁴⁷.

Kulturze fizycznej w Związku Radzieckim nadano również inny cel, który otwarcie propagowano w prasie. Poprzez angażowanie w sport możliwie największej liczby osób planowano wypracować w społeczeństwie sprawność fizyczną, która z założenia miała przekładać się na lepsze wyniki w pracy, a przede wszystkim – na gotowość do podjęcia walki w razie wybuchu wojny. Bazowało to na przywoływanym również w „Przeglądzie...” stwierdzeniu Wodza Rewolucji Lenina, że „kultura fizyczna to 30 procent dobrobytu i 50 procent bezpieczeństwa ludowego państwa”⁴⁸. Próbą realizacji tej zasady było wprowadzenie w ZSRR odznaki „Gotów do pracy i obrony”, o którą na szeroką skalę ubiegała się młodzież. Cała akcja była propagowana w „Przeglądzie Sportowym” oraz w innych polskich gazetach⁴⁹.

W zakresie promowania wizerunku ZSRR przez prezentowanie życia sportowego tego kraju ważną rolę odgrywały artykuły odnoszące się do Wszechzwiązkowego Leninowskiego Komunistycznego Związku Młodzieży (Komsomoł). Wynikało to z faktu, że Komsomołowi powierzono zadanie nadzorowania sportu młodzieżowego, który to model powielono w przypadku Polski przez utworzenie Związku Młodzieży Polskiej (ZMP). W związku z tym Komsomoł był wymieniany w „Przeglądzie...”

jako jedna z trzech – obok partii i rządu – organizacji dbających o siłę i zdrowie młodzieży radzieckiej⁵⁰. Wszystkie artykuły, które opisywały sposób, w jaki Komsomoł wypełniał swoje zadanie, nie pozostawiały wątpliwości co do słuszności powielania tego wzorca przez ZMP⁵¹.

Obraz Kraju Rad jako państwa posiadającego najdoskonalszy na świecie system wychowania fizycznego dopełniały artykuły zamieszczane w stałej rubryce zatytułowanej „Uczymy się na wzorcach radzieckich”. Pierwszy artykuł wchodzący w skład tego cyklu opublikowano na początku 1951 roku. W badanym okresie w ramach tej rubryki zaprezentowano kilkanaście tekstów. Przekaz, który za jej pośrednictwem formułowano, można podzielić na dwie podstawowe grupy. Pierwsza to różnego rodzaju rady dla sportowców, najczęściej dość ogólnikowe⁵². Druga grupa zawierała odniesienie do postaw ideologicznych sportowców i umasowienia kultury fizycznej w ZSRR. W tym zakresie przedstawiano np. udział radzieckich zawodników w akcjach społecznych, czy np. objęcie systemem wychowania fizycznego mieszkańców wsi⁵³. Cały cykl miał na celu wywołanie wrażenia państwa, które prowadzi przemyślaną polityką sportową, szczególnie, gdy tego typu teksty zestawiano z artykułami o sporcie w krajach kapitalistycznych.

W ramach artykułów, które tworzyły określony wizerunek państw bloku radzieckiego

⁴⁷ *Taką drogą kroczy...*, s. 4.

⁴⁸ *Kultura fizyczna*, „PS” 1949, nr 89, s.1.

⁴⁹ *ZSRR przodującym krajem...*, s. 6.

⁵⁰ *Komsomoł a kultura fizyczna w ZSRR*, „PS” 1949, nr 89, s. 3.

⁵¹ Na przykład – *Komsomoł wzorem i przykładem w pracy sportowej ZMP*, „PS” 1949, nr 92, s. 3; *1918 Komsomoł 1950. Droga walki i zwycięstw*, „PS” 1950, nr 86, s. 1 i 2.

⁵² Na przykład, aby reprezentanci sportów zimowych również latem uprawiali inne dyscypliny, ponieważ tak postępuje jeden z mistrzów ZSRR, albo aby sportowcy w Polsce prowadzili dzienniczki opisujące natężenie treningów; *Uczymy się na wzorcach radzieckich. W zimie lato – w lecie rower*, „PS” 1951, nr 64a, s. 4; *Uczymy się na wzorcach radzieckich. Dzienniczek – przyjaciel*, „PS” 1951, nr 47, s. 2.

⁵³ *Uczymy się na wzorcach radzieckich. Sami zbudowali*, „PS” 1951, nr 54, s. 6; *Uczymy się na wzorcach radzieckich. Systematycznie planowana robota nad uprzemysłowieniem wsi*, „PS” 1951, nr 12, s. 2.

wiele miejsca poświęcono Niemieckiej Republice Demokratycznej (NRD). Teksty, które dotyczyły NRD można podzielić na trzy podstawowe kategorie. Do pierwszej zaliczają się artykuły, które wskazywały, że sport oparty o socjalistyczne wzorce stanowi podstawę wychowania – jak pisano – nowego człowieka⁵⁴. Fundamentem organizacji sportu w Niemczech Wschodnich miały być – jak wskazywano w „Przeglądzie...” – założenia radzieckie, czyli masowość, uświadomienie polityczne i społeczne sportowców oraz ich „walka ze zgniłymi wpływami sportu burżuazyjnego”⁵⁵. Jak zaznaczano w prasie – „Niemiecka Republika Demokratyczna znajduje się w pierwszej linii walki z imperializmem, a na odcinku sportu musi w ciężkim trudzie zwalczać wrogą propagandę i wrogie metody”⁵⁶. Tego typu opisy wskazywały, że Niemcy Wschodnie odrywano od przeszłości i sytuowano w ówczesnym sporze międzynarodowym po stronie sojuszników. Fakt ten dodatkowo podkreślano, zestawiając opisy prężnie rozwijającego się i opartego na zasadach moralnych systemu wychowania fizycznego NRD z – jak pisano – „prowadzonym przez byłych hitlerowców i wspieranym przez imperialistów anglosaskich sportem Niemiec Zachodnich”⁵⁷. Zarzuty dotyczące braku oczyszczenia tej sfery życia społecznego z byłych działaczy hitlerowskich, stawiane Niemcom Zachodnim,

pojawiały się równie często, jak przypisywanie sportowcom NRD szlachetnych pobudek działania. Powtarzającym się schematem było nadawanie zawodnikom Niemiec Wschodnich intencji dążenia do zjednoczenia ich państwa oraz wprowadzenia systemu demokratycznego, co miało spotykać się ze sprzeciwem ich rodaków na Zachodzie⁵⁸.

Drugi typ artykułów kreował obraz przykładowej współpracy oraz doskonałych relacji pomiędzy sportowcami polskimi oraz wschodnioniemieckimi. W tytułach tekstów, które mówiły o wzajemnej rywalizacji zawodników z Polski oraz z NRD, najczęściej powtarzającym się określeniem było słowo przyjaźń⁵⁹. Stałym elementem relacji z wyjazdów sportowców polskich do NRD były opisy serdecznego przyjęcia, które nie ograniczało się tylko do owacji ze strony kibiców. Jeden z przykładów stanowi artykuł odnoszący się do wyjazdu polskiej reprezentacji w piłce nożnej do Niemiec Wschodnich. Jak relacjonował „Przeglądowi...” kierownik techniczny drużyny – „toniemy po prostu w powodzi kwiatów, które gospodarze, młodzież i sportowcy wręczają nam przy każdej okazji”⁶⁰. W podobny sposób przedstawiano wizyty w Niemczech Wschodnich innych drużyn z Polski. Tego typu obrazy miały budować relacje między Polakami a obywatelami NRD w oderwaniu od niedawnych wydarzeń II wojny

⁵⁴ *Sport w NRD wychowuje nowego człowieka*, „PS” 1950, nr 4, s. 3; W. Gołębiowski, *Na boiskach NRD rośnie masowy sport budujący nowego człowieka*, „PS” 1950, nr 16, s. 3.

⁵⁵ W. Gołębiowski, *Na boiskach...*, s. 3.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ *W twardej, nieustępliwej walce rodzi się nowy sport NRD*, „PS” 1950, nr 82, s. 6.

⁵⁸ *Wspaniały rozwój ruchu sportowego w NRD*, „PS” 1951, nr 82, s. 1.; *W dawnym siedlisku reakcji króluje młodzież NRD*, „PS” 1950, nr 7, s. 3; *W twardej nieustępliwej...*, s. 1; F. Muller, *Demokratyczny ruch sportowy NRD rozwija się w nowych, lepszych warunkach*, „PS” 1951, nr 46, s. 3.

⁵⁹ *U przyjaciół*, „PS” 1951, nr 32, s. 1; *O przyjaźni i współpracę ze sportem demokratycznych Niemiec*, „PS” 1950, nr 33, s. 6; *Na pożegnanie pocałunek przyjaźni. Oczarowani Zakopanem i gościnnością polską narciarze NRD odjechali do Berlina*, „PS” 1951, nr 2, s. 1; *Witamy przyjaciół z NRD*, „PS” 1951, nr 84, s. 1; *Z okazji miesiąca przyjaźni niemiecko-polskiej szachiści wyjechali do NRD*, „PS” 1952, nr 29, s. 1; *W dniach polsko-niemieckiej przyjaźni*, „PS” 1952, nr 31, s. 2.

⁶⁰ *Wzruszające przyjęcie piłkarzy polskich w NRD*, „PS” 1951, nr 33, s. 1.

światowej. W niektórych z nich bezpośrednio przekonywano o całkowicie nowym nastawieniu Niemców z byłej radzieckiej strefy okupacyjnej względem Polski⁶¹. O serdeczności wobec sportowców NRD pisano natomiast w tekstach przedstawiających ich wizyty w Polsce. W tym wypadku również postawy wobec zawodników miały być miernikiem uczuć, którymi społeczeństwo polskie miało darzyć „demokratyczne Niemcy”, a zawody sportowe – być okazją do ich zaprezentowania. Świadczyły o tym opisy kontaktów nawiązywanych już poza obrębem stadionów czy hal sportowych. W ten sposób przedstawiano w gazecie na przykład relacje z pobytu w Polsce enerdowskich hokeistów⁶².

Trzeci typ tekstów, które odnosiły się do NRD, był jednym z elementów szerszej kampanii, która miała za zadanie wykreować wizerunek państw Bloku Wschodniego jako obrońców międzynarodowego pokoju. Pierwszym tego typu szeroko relacjonowanym wydarzeniem były zawody, które odbyły się na otwarciu Stadionu im. Waltera Ulbrichta w Berlinie w 1950 roku. Artykuł, który był relacją z tego wydarzenia został opublikowany w gazecie pod wiele znaczącym tytułem „Berlin zdobyty dla pokoju. Manifestacja 700 tys. młodzieży”⁶³. Cała impreza została zapoczątkowana przez defiladę, w której uczestniczyli reprezentanci Polski, Związku Radzieckiego, Czechosłowacji, Węgier oraz NRD. Jak donoszono – zebrana na stadionie publiczność wznosiła okrzyki „na cześć gości, na chwałę wiecznego pokoju, za pomyślność walki, której przewodzi Związek

Radziecki”⁶⁴. W innych relacjach z tych zawodów po raz kolejny podkreślano przemianę młodzieży niemieckiej, która dokonała się pod rządami Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec (SED). Młodzież ta – jak pisano – „od czterech lat jest wychowywana w nowym duchu, w duchu przyjaźni”⁶⁵.

Otwarcie stadionu im. Waltera Ulbrichta i otoczka propagandowa, która towarzyszyła temu wydarzeniu, były jedynie wstępem do kampanii związanej z organizacją w Berlinie latem 1951 roku III Światowego Festiwalu Młodzieży i Studentów. „Przegląd Sportowy” zajął się popularyzacją tej imprezy na długo przed jej rozpoczęciem. W marcu 1951 roku na tytułowej stronie zamieszczono hasło „Młodzież świata wytrąci broń z rąk szaleńców!”. Wewnątrz numeru był artykuł, w którym donoszono o przygotowaniach do Festiwalu. Miał on mieć głównie wymiar sportowy ponieważ – jak zaznaczano – „w dziele zbliżenia młodzieży postępowej całego świata i w walce o pokój sport posiada olbrzymie znaczenie. Młodzież w szlachetnej rywalizacji sportowej poznaje się ze sobą, poznaje kraje, ludzi, ich pracę”⁶⁶. W dalszej części informowano, że przygotowania do Zlotu – jak było określane również to wydarzenie – przebiegają poprawnie, pomimo „utrudnień i represji ze strony zachodnioniemieckich sługusów imperializmu”⁶⁷. Wymieniono również nowe obiekty sportowe, które miały powstać w związku z Festiwalem⁶⁸. Trzy miesiące przed otwarciem Zlotu „Przegląd...” nawoływał również polską młodzież do odpowiedniego

⁶¹ E. Brzozowski, *Nie zapomnimy pobytu w NRD*, „PS” 1951, nr 34, s. 3.

⁶² *Na pożegnanie...*, s. 1.

⁶³ *Berlin zdobyty dla pokoju. Manifestacja 700 tys. młodzieży*, „PS” 1950, nr 42, s. 1.

⁶⁴ Tamże.

⁶⁵ E. Osmańczyk, *Nowa młodzież niemiecka*, „PS” 1950, nr 42, s. 1.

⁶⁶ *Niech żyje pokój! Precz z remilitaryzacją! Oto hasła młodzieży niemieckiej*, „PS” 1951, nr 23, s. 2.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ Tamże.

treningu i zaangażowania w projekt. Jak donoszono – zadbano również o właściwe przygotowanie ideologiczne polskich sportowców. Mieli oni przeprowadzić – „we wszystkich kołach i klubach sportowych, w LZS i SKS, wspólnie z całą młodzieżą i przy pomocy ZMP – specjalne zebrania poświęcone omówieniu znaczenia Zlotu”⁶⁹. O treści, jaka miała być przekazywana na tych szkoleniach, można wnioskować na podstawie wymowy przytoczonego artykułu. Zaznaczano w nim, że Zlot ma być „wyraźnym ostrzeżeniem dla nowych podpalaczy świata: Trumanów i Achesonów, Eisenhowerów i Mac Arthurów”⁷⁰.

Światowy Festiwal Młodzieży i Studentów odbywał się w dniach 5–19 sierpnia 1951 roku⁷¹. W tym okresie ukazały się cztery dodatkowe numery „Przeglądu Sportowego” w całości poświęcone berlińskim zawodom sportowym⁷². Tło dla tej inicjatywy stanowiło odwołanie do prowadzącego wojny świata kapitalistycznego. W ten m.in. sposób próbowano budować poczucie solidarności pomiędzy krajami komunistycznymi⁷³. Przez cały czas trwania tego wydarzenia nie było numeru, w którym – obok informacji o wynikach nie – wspomniano by o ideologicznym wymiarze wychowania sportowego, przemianach młodych Niemców i ich pacyfistycznym nastawieniu; wrogości i imperializmie państw kapitalistycznych oraz walce Korei i Wietnamu. Również opisy finału całej imprezy tworzyły wrażenie masowego

wystąpienia w obronie słusznej sprawy, jasno skierowanego przeciwko krajom zachodnim. „Przegląd Sportowy”, relacjonując – co podkreślano w jednym z tytułów na pierwszej stronie – ośmiogodzinną „defiladę dwu milionów Niemców” zaznaczał, że państwa socjalistyczne zwyciężą, ponieważ „kapitalistyczni podżegacze wojenni, nie mają za sobą młodzieży świata”⁷⁴. W kontekście kreowania wizerunku NRD najistotniejszą treść stanowiło jednak sytuowanie Niemców Wschodnich w centrum walki o pokój.

Wśród doniesień dotyczących państw socjalistycznych, które były zamieszczane w „Przeglądzie Sportowym”, zdecydowanie dominowały informacje na temat ZSRR oraz NRD. Istotne miejsce zyskała również Czechosłowacja, głównie z uwagi na kolarski Wyścig Pokoju⁷⁵. Po raz pierwszy został on przeprowadzony w 1948 roku na trasie Warszawa–Praga–Warszawa⁷⁶. Relacje z przebiegu jego pierwszej edycji nie były jeszcze silnie nacechowane treściami propagandy politycznej. W „Przeglądzie Sportowym” podawano informacje, że był on „potężną manifestacją braterstwa narodów słowiańskich”, a „setki tysięcy widzów” w Czechosłowacji oraz Polsce wyrażały swą „przyjaźń dla państw biorących udział w wyścigu”. Takie sformułowanie znalazło się jedynie w artykule podsumowującym całe wydarzenie⁷⁷. Od 1949 roku wyścig stawał się jednym z głównych punktów obchodów Święta Pracy, a z racji

⁶⁹ W. Cepulis, *Berliński Zlot Młodych Bojowników Pokoju*, „PS” 1951, nr 40, s. 1.

⁷⁰ Tamże.

⁷¹ Fragmentów relacji z otwarcia Festiwalu można posłuchać na oficjalnej stronie Polskiego Radia. <http://www.polskieradio.pl/9/310/Artykul/361652,Mlodziezowy-golabek-pokoju> [dostęp: 15.02.2013].

⁷² Były to numery 62a, 63a, 64a i 64b.

⁷³ *Otwarta została największa i najpiękniejsza manifestacja młodzieży. Berliński Zlot Młodych bojowników Pokoju*, „PS” 1951, nr 62, s. 1.

⁷⁴ *8 godzin trwała defilada dwu milionów młodych Niemców*, „PS” 1951, nr 64, s. 1.

⁷⁵ Na temat Wyścigu Pokoju w latach 1948–1989 zob. J. Ferenc, *Sport w służbie polityki. Wyścig Pokoju 1948–1989*, Warszawa 2008.

⁷⁶ *Wyścig jakiego jeszcze nie było. Kolarze 8-miu państw na starcie*, „PS” 1948, nr 35, s. 1 i 2.

⁷⁷ *Solidarność kolarzy ze zdobyczą wyścigu W–P–W*, „PS” 1948, nr 38, s. 5.

współorganizowania go przez partyjne dzienniki „Trybunę Ludu” oraz „Rude Pravo”⁷⁸ został również płaszczyzną propagowania dobrych relacji z komunistyczną Czechosłowacją.

W „Przeglądzie...” sporadycznie pojawiały się również relacje z innych państw bloku radzieckiego, w których wiadomości sportowe były wzbogacone o komentarze polityczne. Układały się one według tego samego wzorca jak w przypadku tekstów dotyczących Związku Radzieckiego i Niemiec Wschodnich. W związku z tym, jeżeli pisano o sporcie na Węgrzech, to powielano schemat odnoszący się do NRD. Oznaczało to, że istotnym elementem przekazu była akcentowanie roli robotników oraz partii w tworzeniu nowego, demokratycznego sportu będącego całkowitą odwrotnością „faszystowskiej” kultury fizycznej⁷⁹. W relacjach „Przeglądu...” komuniści węgierscy z Matyasem Rakosim na czele wprowadzali model socjalistycznego wychowania fizycznego jako jeden z elementów budowy nowego systemu, na który składały się również – co podkreślano – „ustabilizowanie pieniądza, plan trzyletni, unarodowienie przemysłu”⁸⁰. W kontekście opisów życia sportowego w NRD jako przeciwnika wskazywano zawodników i działaczy zachodnioniemieckich. W przypadku Węgier wroga sytuowano wewnątrz. Byli nim przedstawiciele „dawnej zbankrutowanej ideologii”, którzy w pierwszym etapie odrodzenia Węgier zmienili szyld i przeniknęli jako działacze i instruktorzy do nowych organizacji sportowych⁸¹. W przypadku prezentacji sportu

w państwach, które po wojnie znalazły się po tej samej stronie żelaznej kurtyny, ale nie były w jej trakcie sojusznikami III Rzeszy, dominującym schematem było akcentowanie jego masowości. We wszystkich przypadkach tę cechę zestawiano ze stanem, który według relacji istniał przed wprowadzeniem systemu socjalistycznego. Ta prawidłowość występowała niezależnie od tego, czy opisy dotyczyły sportu małej Albanii, czy wielkich Chin⁸².

Obraz świata socjalistycznego, który był kształtowany przez „Przegląd Sportowy”, opierał się przede wszystkim na przekazach dotyczących ZSRR i jego liderów. Na ponad dwieście siedemdziesiąt artykułów, które odnosiły się do polityki i sportu państw socjalistycznych oraz kapitalistycznych, ponad sto pięćdziesiąt gloryfikowało w różnej formie Związek Radziecki. To państwo określano jako najbardziej postępowe, nastawione pokojowo, wspierające słabszych. Sławiono historię jego powstania i wkład w walkę z III Rzeszą. Józef Stalin był zaś obrońcą pokoju, wspaniałym nauczycielem oraz przyjacielem młodzieży i sportowców. Jego geniuszowi mógł równać się tylko pierwszy przywódca rewolucji bolszewickiej Włodzimierz Lenin. Sport radziecki stanowił wzór do naśladowania. Był silnie podbudowany ideologicznie, masowy, kształtowany przez państwo i partię. Służył do aktywizacji społeczeństwa, prowadził do uzyskania sprawności w pracy i tworzył podstawy przysposobienia obronnego.

⁷⁸ Kapiak–Nowaczek–Bukowski, „PS” 1949, nr 34, s. 3; *Niech żyje 1 maj. Sportowcy wszystkich narodów łączcie się w walce o pokój*, „PS” 1950, nr 33, s. 1; *Niech żyje wyścig Trybuny Ludu i Rudeho Prava. Praga–Warszawa trasa przyjaźni i pokoju*, „PS” 1951, nr 35, s. 3; *Wspaniała defilada i piękny pokaz w dniu rozpoczęcia Wyścigu*, „PS” 1952, nr 35, s. 1. Należy dodać, że od 1952 r. współorganizatorem Wyścigu został dziennik „Neues Deutschland”.

⁷⁹ *Robotnicze dłonie dźwignęły sport węgierski i obroniły go przed dywersją wroga*, „PS” 1950, nr 29, s. 6.

⁸⁰ Tamże.

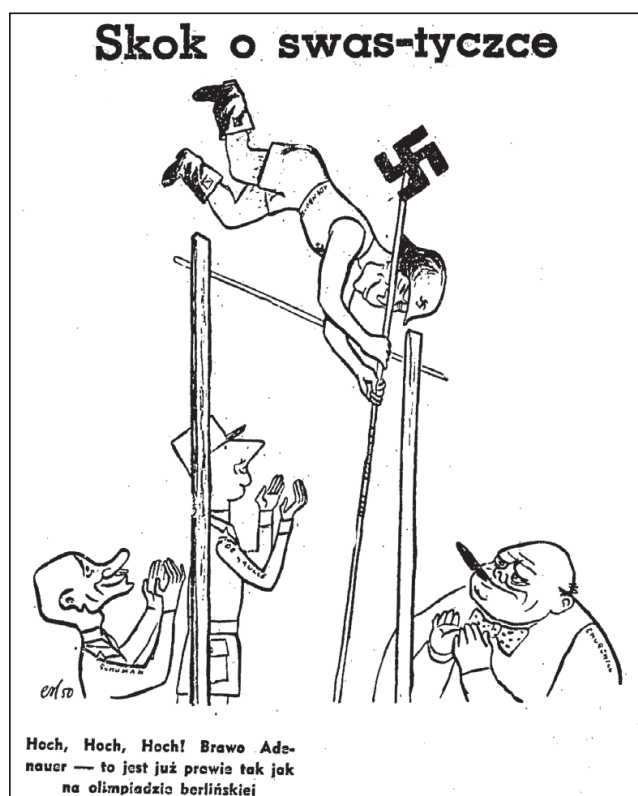
⁸¹ Tamże.

⁸² *Sport w ludowej Albanii*, „PS” 1949, nr 88, s. 2; *Poznajemy sport ludowej Albanii*, „PS” 1948, nr 89, s. 4; *Sport ludowych Chin święci rocznicę wyzwolenia*, „PS” 1951, nr 85, s. 2; *Zawarliśmy przyjaźń na długo. Wspólny wieczór z koszykarzami chińskimi*, „PS” 1951, nr 70, s. 3.

Te schematy propagandowe były na mniejszą skalę powtarzane w przypadku innych państw Demokracji Ludowej. Określony obraz NRD w okresie objętym badaniem tworzyło niewiele ponad czterdzieści artykułów, natomiast innym państwom socjalistycznym poświęcono dwa razy mniej tekstów. Wizerunek poszczególnych krajów był uzależniony od przyjęcia systemu socjalistycznego i podległości względem ZSRR. Modyfikowano go nieznacznie, w zależności od specyfiki danego państwa. W związku z tym NRD, która powstała na gruzach III Rzeszy, w obrazie przedstawianym w gazecie była nie tylko oderwana od powiązań z hitleryzmem, ale wręcz stawała w pierwszej linii walki o pokój.

Obraz świata kapitalistycznego

W drugiej połowie lat czterdziestych głównym ideologicznym przeciwnikiem krajów socjalistycznych stawały się państwa Europy Zachodniej oraz Stany Zjednoczone Ameryki. Narastający spór na linii Wschód–Zachód szybko znalazł odzwierciedlenie w propagandzie prasowej w Polsce. W związku z wprowadzeniem modelu prasy silnie podporządkowanej propagandzie partyjno-państwowej, przekazy indoktrynacyjne nie ominęły pism o charakterze pierwotnie niepolitycznym. Treści ideologiczne piętnujące postępowanie państw kapitalistycznych były stałym elementem relacji dotyczących światowych imprez sportowych. W analizowanym okresie w „Przeglądzie Sportowym” występowały jednak również artykuły, których głównym tematem był przekaz propagandowy, nawet jeżeli tłem dla jego rozpropagowania miały być kwestie sportowe. Jego formy były zróżnicowane – od rysunków satyrycznych⁸³, przez artykuły

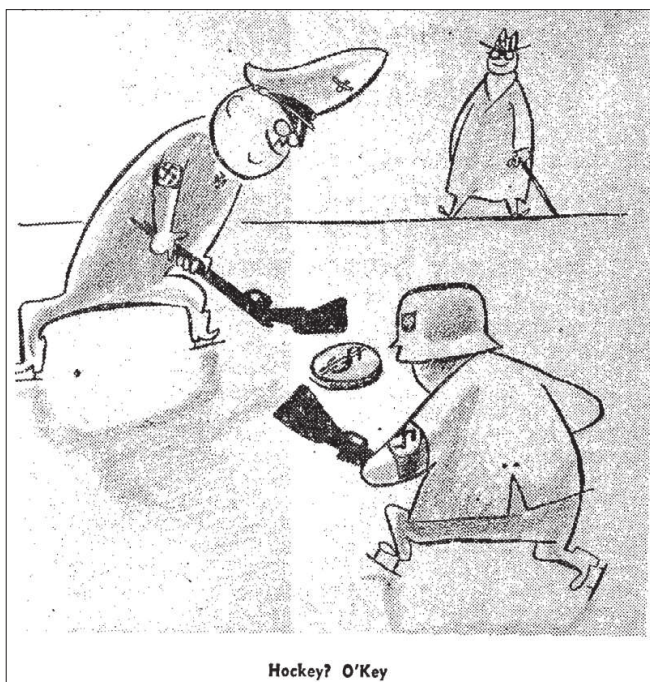

Skok o swastycze, „PS” 1950, nr 86

o charakterze informującym i komentującym określoną inicjatywę, po teksty, które stanowiły instruktaż dla aktywistów partyjnych.

Pod względem liczby publikacji zdecydowanie przeważała tematyka o charakterze ataku amerykańskiej polityki zagranicznej, przy czym najczęściej były to akty potępienia udziału wojsk Stanów Zjednoczonych w konflikcie na Półwyspie Koreańskim. W tym aspekcie publikowano artykuły, które stanowiły nie tyle autorską ocenę sytuacji redaktorów pisma, co przekazywały głos środowiska sportowego. Powtarzającym się działaniem, które relacjonowała prasa sportowa, w tym „Przegląd...”, było organizowanie zawodów, z których dochód przekazywano na rzecz dzieci koreańskich, co miało świadczyć

⁸³ Np. w jednym z numerów z 1950 r. zamieszczono rysunek przedstawiający – jak wynikało z kontekstu wypowiedzi nakreślonych postaci – kanclerza Konrada Adenauera skaczącego w nazistowskim hełmie o tyczce, która była zakończona swastyką; Rysunek *Skok o swastycze*, „PS” 1950, nr 86, s. 6; Inny przykład stanowi grafika pokazująca dwóch żołnierzy z opaskami ze swastyką, którzy grają w hokeja krążkiem z symbolem dolara; Rysunek *Hockey? O'Key*, „PS” 1951, nr 21, s. 6.

Hockey? O'Key, „PS” 1951, nr 21

o „solidarności sportowców z bohatersko walczącym ludem Korei”⁸⁴. W tego typu artykułach zamieszczano również głosy oburzenia wobec działań Stanów Zjednoczonych. Jeden z przykładów stanowi artykuł wyrażający sprzeciw wobec – jak podawano w „Przeglądzie...” – użyciu przez ten kraj broni bakteriologicznej w Korei i Chinach. W przytoczonej relacji to państwo nazywano „zbrodniczym i imperialnym”, a za cel jego działania podawano chęć „ujarzmienia innych narodów”⁸⁵. Tego typu teksty na ogół zamieszczano na stronie tytułowej, mimo że nie odnosiły się one do zawodów o charakterze ogólnopolskim.

Innym aspektem, który wpisywał się w szeroko pojętą krytykę działań politycznych

państw zachodnich, ale w której Stany Zjednoczone nadal odgrywały rolę inspiratora, była sytuacja Niemieckiej Republiki Federalnej. W kontekście tej tematyki przyjęto podobną formę, jak w odniesieniu do wojny koreańskiej. Głównymi bohaterami artykułów byli sportowcy, którzy we właściwy dla oficjalnej propagandy sposób przeciwstawiali się „haniebnym spiskom imperialistów”⁸⁶. Jednym z powodów, które doprowadziły do takich działań było podpisanie „układu ogólnego” w Bonn. W związku z tym w „Przeglądzie...” pojawiały się publiczne zobowiązania do podjęcia bardziej wytężonej pracy „zawodowej i sportowej”⁸⁷. Niektórzy zawodnicy deklarowali poprawienie swoich rezultatów i rekordów życiowych, inni obiecywali założenie nowych kół wychowania fizycznego w fabrykach oraz przystąpienie do współzawodnictwa pracy⁸⁸. W prasie sportowej relacjonowano również przebieg i postanowienia akademii protestacyjnych. Jedną z nich przygotował w styczniu 1952 roku Łódzki Komitet Kultury Fizycznej (ŁKKF) na znak protestu przeciwko – jak pisano – ponownemu „tworzeniu hord hitlerowskiego Wehrmachtu”⁸⁹. Jak donosił „Przegląd...”, podczas akademii przyjęto rezolucję, w której oprócz wyrażenia sprzeciwu względem remilitaryzacji Niemiec sportowcy deklarowali zwiększenie pracy „dla wykonania zadań 3-roku Planu 6-letniego” oraz „wzmoczenie czujności wobec dywersji i wroga”⁹⁰. Dla kontrastu, w opisach sportowców i działaczy zachodnich pojawiały się także artykuły próbujące łączyć ich z hitleryzmem⁹¹.

⁸⁴ Sportowcy z Krakowa śpieszą z pomocą dzieciom Korei, „PS”, nr 4, 1951, s. 1; Sportowcy stolicy dla dzieci Korei, „PS” 1951, nr 5, s. 1.

⁸⁵ Sportowcy polscy potępiają nowe zbrodnie imperialistów w Korei, „PS” 1951, nr 26, s. 1.

⁸⁶ Wzmoczoną pracą odpowiadają imperialistom z Bonn sportowcy Kolejarza, „PS” 1952, nr 47, s. 2.

⁸⁷ Tamże.

⁸⁸ Tamże.

⁸⁹ Sportowcy Łodzi potępiają imperialistycznych twórców Wehrmachtu, „PS” 1952, nr 7, s. 3.

⁹⁰ Tamże.

⁹¹ Na przykład: Żelazna kurtyna idzie w górę. Schmeling znów na ringu, „PS” 1951, nr 7, s. 6.

Stałym zabiegiem tworzącym negatywny obraz państw kapitalistycznych było prezentowanie w niekorzystnym świetle sposobu organizacji, celów oraz założeń sportu tych krajów. Również w tym wypadku granica pomiędzy podejmowaniem wątków politycznych i sportowych była płynna, przy czym sport stanowił punkt wyjścia do oceny systemów politycznych i społecznych tych państw. Forma jaką – zdaniem „Przeglądu...” – nadawano wychowaniu fizycznemu w państwach kapitalistycznych miała być kolejnym dowodem na istnienie niesprawiedliwej konstrukcji społecznej, która w ramach danego państwa prowadziła do wyzysku klasowego, a na arenie międzynarodowej przyczyniała się do wybuchu konfliktów i wojen.

Jednym z najbardziej charakterystycznych zabiegów kreujących obraz życia sportowego w państwach zachodnich była zamieszczana od 1951 roku rubryka pt. *Żelazna kurtyna idzie w górę*⁹². Jej zadaniem było przedstawianie – na podstawie oderwanych od siebie, krótkich historii sportowców, klubów czy konkretnych rozgrywek – zepsucia, komercjalizacji i podległości interesom politycznym tego obszaru życia społecznego⁹³. Zaprezentowano w niej historie z Włoch, Wielkiej Brytanii, Francji, Niemieckiej Republiki Federalnej, Szwecji, Austrii, Luksemburga oraz Jugosławii⁹⁴. Przekaz, który tam formułowano był wzmocniany przez artykuły, które miały charakter tekstów przekrojowych odpowiednio przedstawiających różne aspekty „sportu burżuazyjnego”.

W kontekście państw Europy Zachodniej najczęściej pokazywano negatywne skutki funkcjonowania sportu zawodowego. Był to przecież model całkowicie odmienny od tego, który istniał w państwach demokracji ludowej, w których sportowcy byli zatrudniani na fikcyjnych etatach w przedsiębiorstwach państwowych (roztaczających opiekę nad klubami sportowymi), przez co formalnie pozostawali amatorami. Według „Przeglądu Sportowego” przyjęcie innej zasady skutkowałoby silnym uzależnieniem sportu od wielkiej finansjery i polityków, co niechybnie prowadziłoby do szeregu zjawisk patologicznych. W związku z tym na łamach „Przeglądu...” można było przeczytać, że w krajach kapitalistycznych zawodnicy są wykorzystywani przez menadżerów i kluby, którym zależy jedynie na tym, aby wzbogacić się kosztem sportowców. Miało to skutkować zmuszaniem zawodników do podejmowania ryzykownej i szkodliwej dla zdrowia formy uprawiania sportu oraz traktowaniem ich w sposób przedmiotowy. Przykładem tego typu działań było organizowanie – jak pisano – „krwawych walk” oraz dokonywanie płatnych transakcji w zamian za przejście sportowca z jednego klubu do drugiego⁹⁵. Opisy wskazujące na tego typu postępowanie wzmocniano jednoznacznymi określeniami typu „gangsterska eksploatacja”, co dodatkowo podkreślało wymowę przekazu⁹⁶.

Inną charakterystyczną cechą kultury fizycznej w państwach Europy Zachodniej podawaną

⁹² W późniejszym okresie zmieniono jej nazwę na *Za żelazną kurtyną*.

⁹³ Działania były zgodne z wytycznymi zawartymi w uchwale III Plenum GKKF z grudnia 1950 roku, w której wskazywano potrzebę „obnażania zgnilizny sportu burżuazyjnego”; M. Ordyłowski, Z. Schwarzem, L. Szymański, *50 lat...*, s. 26.

⁹⁴ Było to jedyne państwo o systemie niekapitalistycznym, którego historię umieszczono w tym dziale. Dotyczyła ona bójki pomiędzy piłkarzami drużyny Partizan Belgrad, którą skomentowano jako rezultat zdrady J. Tito i amerykańskiej Jugosławii; *Żelazna kurtyna idzie w górę. Made in USA*, „PS” 1951, nr 34, s. 5.

⁹⁵ *Żelazna kurtyna idzie w górę. Nowy towar piłkarz*, „PS” 1951, nr 20, s. 6; *Żelazna kurtyna idzie w górę. Tania krew*, „PS” 1951, nr 59, s. 2; *Za żelazną kurtyną. Rekord przekupstwa*, „PS” 1951, nr 102, s. 3.

⁹⁶ *Za żelazną kurtyną. „Cudowne” dzieci*, „PS” 1951, nr 64b, s. 2.

przez „Przegląd...” była elitarność sportu. Możliwość jego uprawiania miała być silnie uzależniona od stanu kieszeni sportowców⁹⁷. Jeżeli dana osoba pomimo swoich zdolności nie posiadała odpowiedniego zaplecza finansowego, to była wykluczona z uczestnictwa w tym obszarze życia społecznego. Jako dowód na poparcie tej tezy przytaczano między innymi słowa szkockiej sportsmenki Wendy Cochrane Czajkowskiej, która zaznaczała, że sprzęt do ćwiczeń fizycznych w Wielkiej Brytanii jest „obłożony podatkiem od artykułów luksusowych”, w związku z czym zakupić go mogą jedynie bogacze⁹⁸. Ponadto – jak przekonywała bohaterka publikacji – „zwykły śmiertelnik pragnący (...) brać udział w zawodach ma wielkie trudności w uzyskaniu zwolnienia z pracy od swojego pracodawcy, który jako prywatny przedsiębiorca interesuje się tylko swymi dochodami”⁹⁹. Dodatkowo sprawę komplikował fakt, że – jak dowodzono w jednym z wydań cyklu *Za żelazną kurtyną* – sprzęt sportowy był produkowany jedynie przez niezależnych od państwa fabrykantów, którzy tym samym dyktowali warunki organizacji i przebiegu wielu imprez sportowych¹⁰⁰.

Obrazu kultury fizycznej w Europie Zachodniej dopełniały doniesienia o korupcji i oszustwach dokonywanych przez sędziów. Miała to być naturalna konsekwencja sposobu funkcjonowania sportu zawodowego, opartego

o zasady maksymalizacji zysku za wszelką cenę¹⁰¹. Za jeden z przykładów ilustracji tej tezy służyły wielkie pojedynki bokserskie, które – według „Przeglądu...” – były reżyserowane tak, aby dochodziło do rewanżów przynoszących korzyści finansowe organizatorom¹⁰².

Przedstawiając zasady organizacji i funkcjonowania kapitalistycznego sportu, podobnie jak w przypadku treści politycznych, najczęściej odnoszono się do Stanów Zjednoczonych. Jednym z głównych tematów był sposób opisywania sportów walki. Szczególną uwagę poświęcono prezentacji amerykańskiego boksu. Z dwudziestu jeden artykułów z cyklu *Za żelazną kurtyną*, które dotyczyły Stanów Zjednoczonych, sześć opisywało tę dyscyplinę sportu. Obraz jaki wyłania się z tych relacji miał świadczyć o podporządkowaniu boksu gangsterom, których głównym celem – oprócz zarobienia na walkach jak największych pieniędzy – było promowanie brutalności i bezwzględności¹⁰³. Prowadzić to miało – jak pisano w „Przeglądzie...” – do narażania zdrowia zawodników, a w niektórych przypadkach nawet do śmierci na ringu¹⁰⁴. Szczególne zamiłowanie Amerykanów do drastycznych i brutalnych form widowisk sportowych nie było – jak przekonywano – przypadkowe. Na łamach tej sportowej gazety pisano, że jest to rodzaj przygotowania młodego pokolenia do udziału w imperialistycznych wojnach. Podawano, że występujące w wypowiedziach

⁹⁷ *Żelazna kurtyna idzie w górę. Wendy Cochrane Czajkowska*, „PS” 1951, nr 19, s. 2.

⁹⁸ Tamże.

⁹⁹ Tamże.

¹⁰⁰ *Żelazna kurtyna idzie w górę. Sport fabrykantów*, „PS” 1951, nr 27, s. 6; *Żelazna kurtyna idzie w górę. Cel jest jasny*, „PS” 1951, nr 51, s. 3; *Za żelazną kurtyną. U nas i u nich*, „PS” 1951, nr 62, s. 3.

¹⁰¹ *Za żelazną kurtyną. Angielska „fair play” stała się mitem*, „PS” 1951, nr 65, s. 3.

¹⁰² *Za żelazną kurtyną. Decydująca – do rezultatu*, „PS” 1951, nr 82, s. 3.

¹⁰³ *Żelazna kurtyna idzie w górę. Rewolwerowy sport*, „PS” 1951, nr 17, s. 6; *Za żelazną kurtyną. Sensacja na ringu*, „PS” 1951, nr 64a, s. 3; *Za żelazną kurtyną. Przyjęty zwyczaj*, „PS” 1952, nr 105, s. 2.

¹⁰⁴ *Żelazna kurtyna idzie w górę. Tragiczny list z Ameryki odslania morderstwa na ringach*, „PS” 1951, nr 25, s. 1; *Za żelazną kurtyną. „Bolo punch”*, „PS” 1951, nr 66, s. 2; *Za żelazną kurtyną. Znowś śmierć na ringu*, „PS” 1951, nr 10, s. 4. Tą tematykę podejmowano także w innych artykułach prezentowanych poza rubryką: *Amerykańscy handlarze boksu moralnymi sprawcami śmierci wielkiego boksera francuskiego Marcela Cerdana*, „PS” 1949, nr 103, s. 7.

działaczy sportowych z tego kraju stwierdzenia o apolityczności kultury fizycznej są „falszywe i dwulicowe”¹⁰⁵. Według tego pisma prawdziwy cel był inny. Krwawe widowiska – jak tłumaczono – miały zniszczyć wrażliwość młodych ludzi i stworzyć z nich „przestępców i morderców”¹⁰⁶. Sport w Stanach Zjednoczonych miał być ściśle powiązany z wojskiem, a ringi oraz boiska do rugby miały stanowić rodzaj poligonów, na których ćwiczą przyszli bezwzględni żołnierze¹⁰⁷. Ponieważ – według „Przeglądu...” – głównym adresatem tych działań miała być młodzież, posłużono się nawet porównaniem tak opisanego modelu do systemu formowania osobowości młodych Niemców należących do Hitlerjugend¹⁰⁸. Wszystkie tego typu działania – jak dowodzą – miały wynikać z zasad systemu kapitalistycznego. Dlatego pisano – „nieubłagany jest mechanizm działania ustroju kapitalistycznego, nieuchronne są następstwa dostania się w jego tryby. To maszyna, która najpierw znieczula psychicznie, a później miażdży ludzi, przerabia ich na papkę, aby z tej siekaniny uformować nowego człowieka na swój wzór”¹⁰⁹.

Innym zarzutem powtarzającym się wobec sportu amerykańskiego było akcentowanie wykorzystywania kultury fizycznej do celów propagandowych. W tym aspekcie przekonywano, że z uwagi na „porażki polityczne i wojenne w okresie narastającego kryzysu ekonomicznego USA (...) potrzebując sukcesów, za wszelką cenę szuka ich na polu sportu”¹¹⁰. Jak dodawano – są to jednak zwycięstwa osiągnięte przez różnego rodzaju oszustwa¹¹¹. W tym kontekście wspomniano również o rywalizacji ze

Związkiem Radzieckim, ironicznie komentując wypowiedź jednego z amerykańskich działaczy sportowych. Miał on jawnie nawoływać do zwiększenia kwot przeznaczonych na przygotowanie drużyny olimpijskiej po to, aby pokonać na olimpiadzie Rosjan. Był to kolejny – zdaniem „Przeglądu...” dowód na potwierdzenie tezy o propagandowym, instrumentalnym wykorzystywaniu kultury fizycznej w Stanach Zjednoczonych¹¹².

Kształtując obraz państw kapitalistycznych na łamach gazety, główną rolę nadano Stanom Zjednoczonym. W badanym okresie treść ponad trzydziestu artykułów była wymierzona bezpośrednio w sport oraz w działania polityczne Amerykanów, podczas gdy podobna liczba tekstów z tej samej sfery dotyczyła pozostałych państw kapitalistycznych. To Stany Zjednoczone, według relacji tego pisma – narzucały swoją wolę pozostałym państwom zachodnim, czyniąc z nich instrumenty swojej – jak przekonywano – agresywnej polityki. Według „Przeglądu...” miały one dążyć do odbudowania niemieckiego militarystyki i zagrażać pokojowi światowemu. Jako dowody na poparcie tej tezy przedstawiano rzekomy atak na Koreę. W doniesieniach „Przeglądu...” sport w Stanach Zjednoczonych miał przygotowywać młodych ludzi do służenia w imperialistycznym wojsku oraz promować agresję i brutalność. Kultura fizyczna była także główną płaszczyzną na której kreowano wizerunek państw Europy Zachodniej. W tym wypadku skupiono się na krytyce modelu zawodowego sportu, który miał prowadzić do występowania licznych patologii.

¹⁰⁵ *Pod zasłoną pięknych hasel kryje się reakcyjna treść sportu burżuazyjnego*, „PS” 1949, nr 95, s. 6.

¹⁰⁶ T. Domaniewski, *O drodze, która wiedzie w otchłań i o drodze, która ją przecina*, „PS” 1952, nr 5, s. 2.

¹⁰⁷ T. Domaniewski, *O sporcie, który zabija i o tych, którzy walczą o życie*, „PS” 1952, nr 4, s. 4.

¹⁰⁸ Tamże.

¹⁰⁹ T. Domaniewski, *O drodze, która wiedzie...*, s. 2.

¹¹⁰ *Żelazna kurtyna idzie w górę. Potrzebują zwycięstw*, „PS” 1951, nr 31, s. 4.

¹¹¹ Tamże.

¹¹² *Za żelazną kurtyną. Nożyce się odezwały*, „PS” 1953, nr 15, s. 6.

Podsumowanie

„Przegląd Sportowy”, będąc oficjalnie pismem poświęconym zagadnieniom kultury fizycznej, w latach 1948–1953 podejmował również tematykę polityczną, gospodarczą i społeczną. Kreśląc obraz państw socjalistycznych i kapitalistycznych, redakcja gazety, zgodnie z dyspozycjami oficjalnej propagandy, zarysowywała dwa przeciwstawne modele. „Biało-czarny” styl, za pośrednictwem którego przedstawiano sytuację na świecie był charakterystyczny dla prasy wydawanej w Polsce w tym okresie¹¹³. Język publikowanych tekstów nosił znamiona nowomowy¹¹⁴. W opisach obu bloków politycznych używano sformułowań precyzyjnie wartościujących. Związek Radziecki wraz z innymi państwami demokracji ludowej był w tym ujęciu obozem postępu i demokracji, który podejmuje działania prowadzące do sprawiedliwości społecznej, wyzwolenia ludzi pracy i zapewnienia światowego pokoju. Przeciwstawne znaczenie nadawano krajom kapitalistycznym, na czele ze Stanami Zjednoczonymi, które miały dążyć do wyzysku, zniewolenia innych narodowości i wzniesienia nowych konfliktów zbrojnych. Relacje prasowe dotyczące polityki i sportu w poszczególnych krajach były wpisane w odpowiednie schematy przyjmujące wręcz charakter rytuału. Oznaczało to, że w odniesieniu do określonych krajów można było formułować treści jedynie narzucające odpowiednią interpretację. W niektórych przypadkach, jak np. w tekstach przedstawiających wojnę w Korei, nie tyle opisywano wydarzenia, co właściwie je tworzone.

Specyfiką „Przeglądu Sportowego” na tym tle było prezentowanie wizerunku państw przez model organizacji sportu, który został w nich przyjęty. Był on wypadkową logiki systemów, które obowiązywały w tych państwach. W związku z tym sport w krajach socjalistycznych był demokratyczny, masowy, dostępny dla każdego, niezależnie od sytuacji materialnej. Mobilizował społeczeństwo do podejmowania większej aktywności na rzecz państwa. Pomagał uzyskać sprawność pozwalającą na bardziej wydajną pracę. Był także rodzajem przygotowania do ewentualnej obrony ojczyzny w razie ataku ze strony wrogiego bloku anglosaskiego. Rozwiązania zachodnie miały natomiast sprowadzać się do wykluczenia z dostępu do kultury fizycznej zwykłych obywateli, nieposiadających wystarczających funduszy. Sport kapitalistyczny miał, podobnie jak inne dziedziny gospodarki, opierać się na zasadzie maksymalizacji zysku za wszelką cenę. Jednym z jego głównych celów było przygotowanie społeczeństwa do imperialistycznych wojen. Ujęcie tego typu wizerunku obu bloków społeczno-politycznych było przeniesieniem na kolejny obszar życia społecznego wzorców obowiązujących w oficjalnej partyjno-państwowej propagandzie. Wskazywała ona, w jaki sposób obywatel socjalistycznego państwa powinien postrzegać świat zewnętrzny. Odpowiednia selekcja oraz kreowanie wiadomości o poszczególnych krajach były środkiem do wypracowania pożądanych postaw społecznych oraz mobilizowania do podejmowania określonych zachowań.

¹¹³ R. Habielski, *Polityczna historia...*, s. 203.

¹¹⁴ Zob. M. Głowiński, *Nowomowa po polsku*, Warszawa 1990, s. 8.